

організму), і з психологічною (вдоволяє позитивний емоційний тон вражень) природою людини. Все це є вагомою підставою звернення до гедоністичних переживань у системі навчання, зокрема професійного.

Література

1. Гавриловец, К.В. Целостность человека как педагогическая категория [Текст] / К. В. Гавриловец, Т. Е. Титовец // Педагогика : научно-теорет. журн. – 2007. – N 10. – С.13-20.
2. Додонов Б.И. Эмоция как ценность / Б.И. Додонов. – М.: Политиздат, 1978. – 272 с. (Над чем работают, о чем спорят философы).
3. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения: в 2 томах / Я.А. Коменский / Под ред. А.И. Пискунова и др. – М.: Педагогика, 1982. – Т.2. – 576с.
4. Орлов Ю.М. Подготовка кадров. Учебно-методические материалы. Зависимость. Серия : Управление поведением <http://www.ecad.ru> (с) 2000 - 2006 ECAD in Russia // Разработка и сопровождение R&K
5. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г.М. Падалка. – К.: Освіта України, 2008. – 274с.
6. Песталоцци. Антологія гуманної педагогіки / Песталоцци. – М.: Издательский дом Шалвы Амонашвили, 1998г. – 224 с.
7. Спиноза Б. Этика / Б. Спиноза / Пер. с лат. Н. А. Иванцова. – СПб.: Аста-пресс ltd., 1993. – 248 с.
8. Субетто А.И. Творчество, жизнь, здоровье и гармония (Этюды креативной онтологии) / А.И. Субетто // Сочинения. Ноосферизм. Том 4. Книга 1. Ноосферное или Неклассическое человековедение: поиск оснований / Под ред. Л.А. Зеленова. – Кострома: КГУ им. Н.А. Некрасова, 2006. – С. 265-417.
9. Ушинский К.Д. Избранные сочинения: в 2 томах / К.Д. Ушинский. – М.: Педагогика, 1974. – Т. 1. – 584 с.
10. Фромм Э. Человек для себя. / Э. Фромм. – Мн.: «Харвест», 2003. – 352 с. (Философия. Психология.).

Анотація

У статті розглядається аксіологічна сутність концепту задоволення та його місце в емоційно-чуттєвій структурі особистості сучасного студента, а також визначається, які групи гедоністичних переживань доцільно включити у зміст навчального процесу.

Аннотация

В статье рассматривается аксиологическая сущность концепта удовольствия и его место в эмоционально-чувственной структуре личности современного студента, а также определяется, какие группы гедонистических переживаний целесообразно включать в содержание учебного процесса.

Summary

Axiological essence of pleasure concept and its place in the emotional-sensory structure of a modern student's personality are studied in the article, defining groups of geodonic feeling being reasonable include into the content of teaching.

Ключові слова: аксіологія, задоволення, гедоністичні переживання, емоція, радість, інтерес.

Ключевые слова: аксиология, удовольствие, гедонистические переживания, эмоция, радость, интерес.

Key words: acsiology, pleasure, geodonic feeling, emotion, joy, interest.

Подано до редакції 14.09.2011.

УДК 37.03 “18/19”

©2012

Васильєва О.В.

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА НА СЛОБОЖАНЩИНІ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Розбудова суверенної, демократичної, правової держави вимагає використання заходів, спрямованих на розвиток у громадян духовності, виховання патріотизму та поваги до історичної спадщини українського народу, впровадження у суспільну свідомість співвітчизників загальнолюдських моральних цінностей. У зв'язку з цим надзвичайно важливим є пошук засобів формування морально-естетичної культури молодого покоління України.

Одним із шляхів вирішення цих питань є опанування історико-педагогічного досвіду, в якому зосереджено досягнення вітчизняної педагогічної науки та національно-культурні традиції українського народу. Хорове мистецтво – це втілена в звуковій красі людської душі, жива скарбниця духовно-моральних та естетичних ідеалів народу. Протягом століть воно було провідником високого складу почуттів та думок і мало величезний виховний потенціал у формуванні морально-естетичної культури молодого покоління українців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Узагальнення результатів сучасних наукових пошуків з проблеми формування морально-естетичної культури учнівської молоді дозволяє констатувати, що ця проблема розглядалася в різних напрямках. Так, філософські підходи до визначення поняття морально-естетичної культури представлено в працях А.Арнольдова, А.Веселаго, В.Долумана, В.Діденко, М.Кагана, В.Федотової, Т.Холостової, В.Шиньорова, О.Уледова; психологічне обґрунтування проблеми знаходимо в дослідженнях М.Яновської, С.Прокоф'євої-Акопової, Б.Теплова; розкриття методологічних аспектів і загальнотеоретичних основ побудови цілісного навчально-вихованого процесу, спрямованого на формування

морально-естетичної культури, має місце в роботах О.Аліксійчука, Н.Гавриловця, І.Ільїної, В.Кудрявцевої, А.Лаанамяе, О.Мандрик, висвітлення сутності, змісту, форм і методів формування морально-естетичної культури різними засобами мистецтва, зокрема хоромим, відображено в експериментальних дослідженнях Л.Луганської, О.Опалюка, О.Рудницької, Л.Сбитневої, Г.Шевченко, О.Шкуріна.

Історико-педагогічні питання формування морально-естетичної культури учнівської молоді опосередковано розглядаються в дисертаціях О.Кін, Н.Роман, Ш.Рзаєва, А.Соколової у контексті висвітлення педагогічної спадщини провідних вітчизняних педагогів С.Миропольського, М.Сумцова, Г.Хоткевича, Я.Мамонтова, а також у працях Т.Грищенко, Л.Іванової, М.Маріо, О.Овчарук, О.Панасенко, О.Цвігун з проблем розвитку освіти України, зокрема музичного виховання та освіти.

На основі аналізу науково-педагогічної літератури та дисертаційних робіт можна зробити висновок, що проблема формування морально-естетичної культури учнівської молоді засобами хорового співу на Слобожанщині в досліджуваній період не була предметом цілісного історико-педагогічного дослідження. В означених вище роботах відсутні висвітлення взаємозв'язку між моральним та естетичним компонентами духовної культури, розкриття регіонального аспекту проблеми. Поза увагою дослідників залишилися узагальнення досвіду формування морально-естетичної культури учнівської молоді засобами хорового мистецтва вищих навчальних закладів означеного історичного періоду й визначення значення світської хорової музики в процесі її формування.

Формулювання цілей статті... Мета статті полягала в осмисленні та опануванні практичного педагогічного досвіду та наукових досліджень минулого щодо формування морально-естетичної культури учнівської молоді, які повинні стати базою для розвитку сучасної системи виховання та освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження... Аналіз діяльності педагогів, просвітників, музикантів Слобожанщини доводить, що морально-естетичне виховання, в процесі якого формується морально-естетична культура учнівської молоді, не повинно зводитися до здобуття нею певної суми знань та умінь. Важливою умовою реалізації завдань морально-естетичного виховання повинна стати участь самої учнівської молоді в гуманістичних заходах. Досвід минулого показує, що засоби хорового мистецтва мають величезний гуманістичний потенціал, оскільки надають можливість розвиватися як кожній окремій особистості, так і учнівському колективу в цілому.

Як свідчить практика роботи з учнівською молоддю наприкінці ХІХ – початку ХХ ст., в навчальних закладах середньої та вищої ланки панував дух людинотворчості і хорове мистецтво не було тільки предметом для вивчення, а насамперед засобом виховання духовнорозвинутої особистості. Тому у формуванні морально-естетичної культури учнівської молоді перевага надавалася духовному та морально-релігійному компоненту, який спирався на морально-естетичний досвід особистості.

Формування морально-естетичної культури передбачало наявність у вихованців емоційно-естетичного та етичного ставлення до явищ дійсності та мистецтва. Як свідчить досвід з формування морально-естетичної культури у вищих та середніх навчальних закладах Слобожанщини, для виховання в учнівської молоді емоційно-естетичного та етичного ставлення застосовувалися різноманітні форми культурно-просвітницької та благодійної діяльності (літературно-музично-вокальні вечори, музичні вистави, світські та духовні хорові концерти, морально-релігійні та науково-богословські читання).

Просвітний процес, як доводить аналіз історичних, культурологічних та історико-педагогічних досліджень, охопив всі сфери культурного життя суспільства. Безпосередньо це стосується і музичної культури. Педагогічна та музична громадськість, усвідомлюючи величезний потенціал музичного мистецтва в процесі морально-естетичного виховання молодого покоління, розгорнула інтенсивну музично-просвітницьку діяльність, в якій провідну роль відіграло саме хорове мистецтво.

Необхідно зазначити, що культурно-просвітницька та благодійна діяльність знаходилися у тісному взаємозв'язку. Благодійність, яка набула активного розвитку наприкінці ХІХ – початку ХХ ст., охопила все суспільство та склалася у певну систему, стала нормою життя учнівської молоді та чинником формування моральних та естетичних якостей, характерних для високодуховної особистості.

Впродовж ХХ століття підхід до морально-естетичного виховання молоді, зокрема щодо формування її морально-естетичної культури, зазнавав значних трансформацій. Залежно від соціально-політичних вимог, стану суспільства, ідеології, освітньої політики змінювалися сутність самого поняття морально-естетична культура, конкретизувалися її структура та вимоги до її змісту.

Сьогодні, в умовах становлення української держави, закріплення за нею демократичного соціально-правового статусу, формування в молоді морально-естетичної культури стає найактуальнішою проблемою педагогічної науки та навчально-виховної практики. Її актуальність зумовлена багатьма чинниками і, насамперед, бажанням українців розвивати духовну сферу життя суспільства.

Вивчення науково-педагогічних, філософських та культурологічних праць, присвячених означеній проблемі О.Аліксійчука, М.Гавриловець, В.Лозової, А.Лаанамаяе, Ю.Мандрика та ін., дає можливість розкрити сутність поняття "морально-естетична" культура та визначити шляхи і засоби її формування в учнівської молоді.

З огляду на сучасні підходи щодо сутності морально-естетичної культури можна надати таке її визначення: морально-естетична культура – інтегративний компонент духовної сфери життя суспільства, в якому відображається взаємозв'язок між оцінними та емоційно-образними формами практичного ставлення людини до дійсності, орієнтованих на ідеали краси і добра, а також проявляється у сформованості в людини здібності сприймати мораль як прекрасне і потреби вдосконалювати себе й оточуючий світ за морально-естетичними критеріями[1].

Аналіз сучасних педагогічних досліджень стосовно морально-естетичної культури надав змогу виділити її структуру у вигляді поєднання морально-естетичної свідомості та практики[2]. Характеризуючи основні структурні компоненти морально-естетичної культури, під морально-естетичною свідомістю ми розуміємо етичні відношення, моральні якості, знання та переконання, естетичні ідеали, цінності, почуття, норми та принципи, а під практикою – активну діяльність, мотивовану свідомістю та переконаннями.

Вивчення педагогічної літератури з означеної теми дозволяє виділити якості особистості, які інтегрують в собі морально-естетичний зміст: всебічний та гармонійний розвиток, що поєднує у собі духовне багатство, моральну чистоту та фізичну досконалість; відповідальність та свідомість, які проявляються у розумінні важливості дорученої справи та співчутливості до болючих проблем іншої людини; відданість високим моральним та естетичним ідеалам, що відображається у сформованості суджень, у здатності оцінювати вчинки людей, оточуючу дійсність, твори мистецтва; патріотизм, любов до Батьківщини як необхідної складової громадянської зрілості; національна самосвідомість, де розкривається ступінь осмислення особистістю моральних та культурних цінностей рідної країни; активність діяльності та спілкування, що надає змогу практично реалізовувати морально-естетичні ідеали, обмінюватися духовним досвідом[1;3].

Отже, формування морально-естетичної культури учнівської молоді передбачає певну організацію навчально-виховного процесу, в умовах якого учні, з одного боку, можуть безпосередньо спілкуватися з прекрасним, постійно, збагачуватися новими емоційними враженнями і знаннями, виховуючи чутливість до прекрасного в природі, житті, мистецтві, а з другого, – оволодіють морально-етичними нормами, які нададуть їм змогу оцінювати оточуючий світ з точки зору любові і добра.

Сучасна педагогічна наука і практика, державні документи щодо виховання та освіти наголошують на необхідності гуманізації освіти. Процес гуманізації середньої та вищої освіти передбачає інтеграцію знань гуманітарного та естетичного напрямку, створення сприятливих умов для самореалізації особистості в різних видах творчої діяльності.

Величезну роль у формуванні морально-естетичної культури молоді повинна відігравати їх духовно-практична орієнтація. Необхідно виховати в молодій людині не тільки систему цінностей, в яких пріоритет надається морально-духовному компонентові, а і створити умови для її соціалізації. Аналіз сучасного стану викладання дисциплін гуманістично-естетичного спрямування, завдяки яким відбувається формування морально-естетичної культури учнівської молоді, викликає занепокоєння. Особливо це стосується музично-естетичного виховання, яке в основному зосередилося на викладанні уроків музики і робить акцент на слухання музики, як на основний вид діяльності. На наш погляд, українському музичному вихованню "генетично" ближче вокально-хорова діяльність, заснована на давній та живій хоровій традиції, яка на протязі століть зберігає морально-естетичні ідеали народу. Однак, як свідчить педагогічна практика, в Україні навички хорового музикування серед учнівської молоді розвинуті слабо або зовсім відсутні. Хоровий спів сприймається молоддю як діяльність, що не відповідає "духу часу" з наростаючою тенденцією індивідуалізації особистості.

Особливо небезпечним для хорового мистецтва виявилася відсутність форм самостійного музикування. Практично зникли із практики самодіяльні студентські хорові колективи, значно скоротився обсяг позаурочної та позашкільної хорової роботи з учнями середніх шкіл. Однак, природа хорового співу передбачає не стільки слухання, скільки спільне виконання.

У сучасній культурі поступово відроджується думка про традиційну роль хорового мистецтва як провідника високого складу почуттів і думок. Відроджуючи практику формування морально-естетичної культури учнівської молоді середніх та вищих навчальних закладах засобами хорового мистецтва, в контексті сьогодення необхідно враховувати соціально-культурні потреби сучасної молоді. Насамперед це стосується організації системи вокально-хорової роботи з учнівською молоддю. Необхідно відновлювати різновікові шкільні та самодіяльні студентські хори. Тільки активна концертно-хорова практика, в якій студенти та учні будуть виступати у ролі як виконавців, так і слухачів, буде сприяти формуванню морально-естетичної культури учнівської молоді. У вирішенні цієї проблеми потрібно зацікавити молодь хором співом, виховати любов до художньо-змістовної музики. Важливим чинником досягнення цієї мети є хоровий репертуар, до якого мають включатися різноманітні

жанри хорової музики: обробки народних пісень, класичні хорові твори, духовна хорова музика, хорові композиції сучасних українських та зарубіжних авторів, хорові обробки популярних сучасних музичних композицій.

Для відродження традицій формування морально-естетичної культури учнівської молоді доцільно активно розвивати культурно-просвітницьку діяльність з використанням засобів хорового мистецтва.

У практиці роботи музично-педагогічного факультету ХНПУ імені Г.С.Сковороди застосовуються різні заходи з використанням засобів хорового мистецтва, які здійснюються силами майбутніх вчителів музики. На базі музично-педагогічного факультету створено два учнівських хорових колективу (Камерний хор ХНПУ ім. Г.С.Сковороди та жіночий хор), в яких студенти не тільки здобувають вокально-хорові уміння та набувають досвіду роботи з хором, а мають змогу вести інтенсивну концертно-хорову діяльність. Хори факультету приймають участь в урочистостях університету, а також представляють свій вуз на міжвузівських та міських музичних фестивалях. Особливо цінними, з точки зору формування морально-естетичної культури, стала участь Камерного хору студентів у відроджених у Харкові пасхальних та різдвяних духовних концертах, фестивалі духовної музики Д. Бортнянського, який організувала харківська єпархія та обласна філармонія. Традиційними стали концертні виступи студентських хорів для учнів середніх шкіл, в яких майбутні вчителі набувають досвіду організації таких форм позаурочної роботи. З огляду на підвищення вимог до професійної підготовки вчителів музики важливо впроваджувати різні види науково-дослідної роботи: реферати, рецензії на пісенно-хорові збірки, анотування методичних посібників. Важливою формою наукової діяльності студентів є дипломні роботи. В практиці роботи кафедри вокально-хорової підготовки музично-педагогічного факультету ХНПУ імені Г.С.Сковороди впроваджена підготовка студентських дипломних робіт, в яких теоретичне дослідження в галузі хорового мистецтва обов'язково супроводжується його практичною реалізацією в формі концертної хорової програми. Прикладом таких досліджень можуть стати роботи за темами: "Концерти хорової музики як засіб музично-естетичного виховання старшокласників", "Моральне виховання підлітків засобами православної хорової музики", "Міжпредметні зв'язки як засіб виховання естетичного відношення підлітків до хорового співу", "Виховання національних почуттів учнів молодших класів на основі вивчення хорових обробок українських народних пісень" та ін. Обрані теми дипломних досліджень дозволяють майбутнім вчителям конкретизувати свої знання в галузі музичного виховання, психології, педагогіки та реалізувати їх у певному концертному виступі.

Висновки... Отже, проблема формування морально-естетичної культури учнівської молоді в кінці XIX – на початку XX визнавалася педагогічною громадськістю Слобожанщини актуальною. Внаслідок цього в середніх та вищих навчальних закладах приділялася значна увага вирішенню цієї проблеми і склалися традиції формування морально-естетичної культури, в яких активно застосовувалися засоби хорового мистецтва.

Підходи до формування морально-естетичної культури учнівської молоді впродовж XX ст. зазнавали істотних змін і залежали від соціально-політичних вимог, ідеології, освітньої політики. Відповідно з цим конкретизувався зміст поняття "морально-естетична культура" та засоби її формування.

Розвиток духовної сфери українського суспільства вимагає пошуку шляхів підвищення загальнокультурного рівня молодого покоління, тому надзвичайної актуальності набуває досвід з формування морально-естетичної культури засобами хорового мистецтва учнівської молоді на Слобожанщині в кінці XIX – на початку XX ст. Особливо важливим у вирішенні цього питання є: відродження студентських та учнівських хорів, організації системи культурно-просвітницької діяльності та оновлення змісту вокально-хорової підготовки майбутніх викладачів музики.

Література

1. Гавриловец К.В. Нравственное воспитание школьников: Книга для учителя / К.В. Гавриловец, И.И. Каширская. – Минск.: Нар. Асвета, 1988. – 128с.
2. Лаанамая А. Формирование духовной культуры (опыт и проблемы) /А.Лаанамая. – Таллин.: Ээсти раамат, 1988. – 224 с.
3. Лозова В.Г. Теоретичні основи навчання і виховання: Навчальний посібник /Валентина Іванівна Лозова, Ганна Володимирівна Троцько. – Харків: ОВС, 2002. – 397 с.
4. Маріо М.Д. Виховання молоді засобами православної духовної музики в освітніх закладах України (кінець XIX – початок XX ст.), Автореф. дис...канд. пед. наук: 13.00.01. / М.Д. Маріо // Харківський державний педагогічний університет ім.Г.С.Сковороди. – Харків, 2000.- 18 с.
5. О концерте общества любителей хорового пения 25 мая 1898 // Южный край. – 1898 – 2 апреля. – С.3.
6. Оболенский Л.Е. Нравственное воспитание в связи с эволюционной теорией / Л.Е. Оболенский // Русская школа. – 1897. – С. 103-122.
7. Рудницька О.П. Основи викладання мистецьких дисциплін. Навч. посібник / Оксана Пертівна Рудницька. – АПН України. – Київ, 1998. – 183 с.
8. Смирнова Т.А. Вища диригентсько-хорова освіта в Україні: минуле та сучасність / Тетяна Анатоліївна Смирнова. – Київ : Константа, 2002. – 256 с.

Анотація

У статті цілісно досліджено проблему формування морально-естетичної культури учнівської молоді засобами хорового мистецтва в Слобожанському регіоні; накреслено перспективи творчого використання позитивного історичного досвіду її формування у сучасних умовах.

Аннотація

В статтє целостно исследована проблема формирования морально-эстетической культуры ученической молодежи средствами хорового искусства на Слобожанщине; намечены перспективы творческого использования позитивного исторического опыта ее формирования в современных условиях.

Summary

This article has presented a complete research devoted to the problem of students' moral aesthetic culture formation by means of choir singing in Slobozhanschyna. The prospects of creative implementation of the positive historical experience of its formation in modern conditions has been outlined.

Ключові слова: морально-естетична культура, учнівська молодь, хорове мистецтво, Слобожанщина.

Ключевые слова: морально-эстетическая культура, ученическая молодежь, хоровое искусство, Слобожанщина.

Key words: moral and aesthetic culture, students, means of choir art, Slobozhanschyna.

Подано до редакції 11.10.2011.

УДК 378. 147. 134: 786

©2012

Восвідко Л.М.

ПРОБЛЕМА РОЗКРИТТЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ДІАЛОГУ НОВАЦІЙ ТА ТРАДИЦІЙ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Культурні традиції розглядаються, з одного боку, як продукт, тобто, певний завершений результат щодо сталих, загальноприйнятих, повторюваних способів, видів і методів діяльності, що утвердилися, своєрідний статичний стан. Це об'єктивація сутності традиції в реальній дії з віддзеркаленням у індивідуальній свідомості на побутовому рівні. З іншого боку, традиція розглядається в динаміці як процес, як розвиток у напрямку до постійного якісного удосконалення. Процесуальний характер розвитку традиції найповніше віддзеркалює її діалектичний взаємозв'язок з таким соціальним явищем, як новаторство. Для суспільства необхідне існування не тільки стабільної вихідної бази, але й її постійна зміна, якісне удосконалення в об'єктивних умовах. Новаторство – це колективна продуктивна діяльність, спрямована на створення (продукування), розповсюдження і використання інновацій (елементів нового) за допомогою нових засобів [1, с.12].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Теоретичні положення даної проблеми розглянуто в роботах відомих психологів (Б.Ананьєв, Г.Костюк, О.Леонт'єв, К.Платонов, С.Рубінштейн), педагогів (А.Алексюк, І.Зязюн, В.Луговий, О.Мороз, М.Палтишев, О.Ростовський, О.Рудницька, А.Щапов, М.Ярмаченко). Філософсько-історичний аспект становлення та розвитку українських культурних традицій досліджували С.Гончаренко, Д.Донцов, І.Зязюн, Ю.Руденко, З.Хижняк, П.Юркевич.

Формулювання цілей статті...

Метою даної статті є дослідження культурологічного механізму діалогу традиції як елемента соціальної і культурної спадщини, а також власне механізм її передавання від покоління до покоління з інноватикою, інноваційними тенденціями, які згодом набувають статусу традицій.

Виклад основного матеріалу дослідження...

У давнину та в середньовічні часи традиції розглядалися як моральний норматив, звичай, закон, дотримуючись якого людина та суспільство набували гармонії і порядку (Конфуцій, Софокл). У новий час із розширенням рамок сприйняття простору інтерес до традицій визначався необхідністю пізнання політичних, економічних і етнокультурних традицій різних народів та держав (М.Бердяєв, М.Данілевський, Е.Дюркгейм, М.Вебер, Т.Парсонс, П.Юркевич). У періоди соціальних революцій традиція прирівнювалась до регресу і гальма суспільного розвитку. Порівняно з традицією новаторство вважалось прогресивним явищем у суспільному житті на шляху до цивілізації (К.Гельвецій, Ш.Монтеск'є). На сьогодні звернення до дослідження традицій пов'язане зі встановленням ефективного співвідношення традицій і новаторства в суспільному розвитку (С.Ейзенштадт, Є.Шацький, Е.Шилз, П.Штомпка, М. Фуко) [2, с.169-171].

У формуванні традицій беруть участь: 1) "когнітивні структури" (І.Касавін), 2) стереотипизовані структури свідомості (К.Чистов), 3) "установки" та "ідеали" (А.Антонов), 4) накопичені змістові зразки відчуття, мислення та поведінки (С.Шацький). Проте традиції – змінний феномен. Динаміка їх наповнення функціонує в двох вимірах – у "вертикальному" та "горизонтальному" [3, с. 81]. Перший дозволяє розглядати їх згідно з логікою законів історичного розвитку. В даному випадку їх динаміка може моделюватись як певна зміна етапів. Спершу традиції зароджуються, з'являються значимі ідеї, на основі яких створюються програми та діяльності та поступово формується інформаційний масив. Далі має місце прогресивний розвиток традицій, що веде до певного їх визнання та певним чином трансформує традиції новими елементами, не порушуючи, при цьому їх фундації. Кореляція старого та нового забезпечується толерантним підходом до цінностей досвіду, що набув традиційного характеру.

Виникнення, в свою чергу, нових традицій не означає втрати старих, зароджених в історичному минулому, вони збагачуються в нових умовах розвитку. Йдеться про її "горизонтальну" динаміку, зумовлену процесами